

# Seyhan Barajı

Ülkemizde üzerine en fazla konuşulan ve yazılan konulardan birisi de akarsulardan istifade edilmesi meselesidir. Çukurova'dan akan Seyhan Nehri ülkenin en bereketli en mahsuldar sahalarından birisidir. Ancak Seyhan Nehri'nin beş veya altı senede bir taşarak can ve mal kaybına sebep olması ve büyük tahribat vermesi zaman içinde üzerinde önemle durulması gereken bir sorun haline gelmiştir. Periyodik olarak taşan Seyhan Nehri her defasında ovaya büyük maddi zarar vermiştir.

Berdan, Seyhan ve Ceyhan nehirleri, Çukurova ziraatını kuraklıktan kurtaracak tabiatın birer ödülü olduğu halde sulama tesisatı yapılamadığı için yağmur yağmadığı zamanlarda bölge susuzlukla mücadele etmek durumunda kalmıştır. Bazen de yağmurların fazla yağması ya da dağlarda karların erimesiyle Adana'da, Seyhan ve Ceyhan nehirlerinin taşması sonucu bölgede büyük çaplı sel afetleri meydana gelmiştir. Eriyen kar örtüsü yağmur ile birleştiğinde bölgede taşkınlara sebep olmuştur.

Nitekim 1930 yılının Aralık ayında şiddetli ve sürekli yağın yağmur sebebiyle Seyhan Nehri taşmış bölgede can kaybı ve maddi hasara neden olmuştur. Sel felaketinde 15 kişi yaşamını yitirmiş ve 25 ev yıkılmış, birçok ev kullanılamaz hale gelmiştir. 1931 yılının Nisan ayında yağın yağmur ve dağlardaki karların erimesi sonucu Seyhan Nehri taşmış, 1935'in Mart ayında yaşanan sel nedeniyle on köy ile ulaşım kesilmiştir. Bu felaketlere dair en önemli hadiselerden biri 1936 yılının Aralık ayında yaşanmıştır. 1941 yılının Şubat ayında yağın yağmur nedeniyle 400 hektarı boş olan 1200 hektar arazi sular altında kalmıştır.

Adana'da bir başka mesele ise enerji ihtiyacı olmuştur. Önemli bir demir yolu kavşağında bulunan Adana, bir liman şehri olan Mersin ve sanayi tesislerine sahip olan Tarsus şehirleri senelerce şiddetli bir enerji darlığı ve pahalılığıyla karşı karşıya kalmıştır.

Tüm bu nedenlerle Adana Ovası'ndaki suların önce zararlarını önlemek ve sonra faydalanmak amacıyla 1938 yılından başlayarak bazı teşebbüslerde bulunulmuştur. 1938 yılında Adana Ovası'nın sulanması amacıyla kanallar açılmış, Dilberler Sekisi civarında "Seyhan Regülatörü" adıyla proje inşası yapılmıştır. Regülatör, Adana tarihinin en büyük sulama projesi olmuş ve bu sayede Çukurova tarımının üretimi artmıştır. Su kanallarının yapımının tamamlanmasıyla bölgenin pamuk ziraatındaki veriminin de artacağı öngörülmüştü. 1938-1948 yılları arasında Seyhan regülatörünün inşa edilmesiyle birlikte sağ ve sol sahilde 146.000 hektarlık arazinin sulanması için ana kanallar oluşturulmuştu. Ancak regülatör selleri önleme ve sulama konusunda Çukurova'nın ihtiyacını karşılayamıyordu. Bu sebeple Seyhan Nehri üzerinde bir baraj ve hidroelektrik santrali yapma projesi fikri ortaya çıkacaktır.

Seyhan Milletvekili Ahmet Remzi Yüreğir 1947 yılında Seyhan Sulama Kanalları ile ilgili TBMM'ne sözlü bir soru önergesi vermiştir. Çukurova bölgesini kuraklık ve sellere karşı korumak için bir feyez (su baskını) barajı yapılması konusunda bir bütçe ayrılmış, etüt ve projesi hazırlanmış olduğu halde neden fiili bir teşebbüse geçilemediği sorularını yöneltmiş ve Bayındırlık Bakanından söz konusu konular hakkında açıklama yapmasını talep etmiştir.

Bu gelişmeler üzerine Türkiye üyesi olduğu Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankası ile 1948 yılında temasa geçmiştir. Nitekim 1948 yılında bankaya verilen 50 civarındaki projeden sadece limanların, siloların ve bir de Seyhan Barajı'nın inşası banka tarafından finanse edilmeye değer görülmüştür. Bu sırada Marshall Plânından yardım alabilme esası ABD hükümeti tarafından kabul edilmiş ve eldeki projelerin bir kısmı, Marshall Plânı dâhilinde görülecek yardımla

gerçekleştirilmek üzere ayrılmıştır. 1949 yılı başlarında banka tarafından Türkiye'ye gönderilen üç kişilik heyet iktisadî, malî durum ve projeler üzerinde incelemelerde bulunmuştur.

Uygulama safhasına geçirilemeyen sulama etüt ve projelerinin, çalışmaları ve tecrübeleriyle tanınmış dünyaca ünlü bir müesseseye yaptırılması faydalı ve zaruri görülmüştür. Bu doğrultuda sulama kanalı projesi için ABD'nin en tanınmış müesseselerinden Knappen Engineering Company ve Morisson Knudson Company ile ortak çalışan International Engineering Company Bayındırlık Bakanlığına müracaat ederek müspet teklifte bulunmuştur. Görüşmeler sonucunda International Engineering Company ile 20 Nisan 1948 de bir anlaşma imzalanmış ve Seyhan Vadisi'nde bazı araştırmalar yapılmıştır. Türkiye'ye gelen Amerikalı uzmanlarla birlikte etütlere başlanmış, firmanın 1949 ilkbaharında hazırladığı "Aşağı Seyhan Vadisi'nin Ekonomik Etüdü" adlı raporla taşkın önleme, sulama ve enerji üretimi gibi başlıklar tek tek ele alınmış ve bu amaç doğrultusunda proje hazırlanmıştır. Bu projede nehrin zarar ve ziyanlarının ortadan kaldırılması düşünülmüştür. Normal dönemlerde baraj inşasına gerek kalmadan 146000 hektar arazi Seyhan Nehri ile sulanabilecekti. Ancak kurak senelerde baraj yapılmadığı takdirde su miktarının bu kadar geniş sahaya yeterli gelmeyeceği anlaşılmıştı.

Elektrik İşleri Etüt İdaresiyle, Bankanın gönderdiği Amerikalı uzmanlar tarafından mahallinde yapılan etüt ve incelemelere göre; barajın tamamlanması durumunda fazla sular barajda toplanıp nehrin akımı düzenleneceğinden artık ovada su baskını tehlikesi ve tahribatı diye bir mesele kalmayacaktı. Bunun dışında ülkeyi 30 senede bir etkileyen kuraklık periyodunun yakın zaman zarfında tekrarlanacağı tehdidi karşısında Seyhan Barajı'nın yalnız Çukurova için değil ülke için taşıdığı öneme dikkat çekilmişti.

Demokrat Parti iktidarı döneminde Seyhan Nehri üzerinde bir baraj ve hidro-elektrik santrali yapma projesi gündeme gelmiştir. Ancak Seyhan Barajı projesinin 1950 öncesinde yapılmış olan kapsamlı çalışmaların katkısıyla ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Demokrat Parti iktidarda iken Porsuk Barajı tamamlanarak hizmete girmiş, Seyhan ve Sarıyar Barajlarının da proje çalışmalarına başlanmıştır.

Bursa Milletvekili Mithat San tarafından hazırlanan "Seyhan Barajı Hidro-Elektrik Santrali Sulama ve Taşkın Önleme Tesisleri" başlıklı yazı Başbakan Adnan Menderes'e 13 Nisan 1951 yılında sunulmuştur. Başbakana sunulan yazıda; Barajının inşası ile Çukurova'nın su baskını tehlikesinden ve tahribatından kurtulacağı, 1,5 milyon dönümlük arazinin sulanabileceği, sulu tarım sayesinde yılda 122 milyon lira tutarından fazla ziraat mahsulü elde edileceği ifade edilmiştir. Bol ve ucuz elektrik enerjisi ile Çukurova'da el emeğinin değer kazanmasına, çok sayıda sanayi tesisinin kurulmasına, zirai mahsullerin işlenerek değerlendirilmesine, işçilerin hayat standartlarının yükselmesine ve ziraat için elverişli; ancak toprağı az olan dağ köylerinin kalkınmasına destek olunacağı vurgulanmıştır. Mithat San yazısında ayrıca ziraî kısım, teknik kısım, ekonomik kısım, sosyal kısım, turistik kısım ve malî kısım başlıkları altında değerlendirmelerde bulunmuştur.

Ceyhan ve Berdan nehirleri üzerinde taşkınlardan korunma amacıyla tatmin edici tertibat alınmasının ardından Seyhan Nehri ele alınmıştır. Adana Ovası'nın başlıca sorunu olan feyzan tehlikesinin Seyhan Nehri'nden ileri gelenlerini tamamen ortadan kaldırmak için; 1. Tahliye Kanalları 2. Seddeleme 3. Baraj 4. Bunların Komite Şekilleri gibi tertiplerden barajla seddelemenin birleştirilerek tatbikine karar verilmiştir.

Seyhan Baraj projesi, Adana civarında Seyhan Nehri üzerinde bir baraj, bir hidroelektrik enerji üretimi santrali, enerji taşıma hatları ve taşkın önleme ile sulama tesislerinden oluşan çok amaçlı bir proje olarak planlanmıştır. Seyhan

Barajı 80 bin kilometre karelik bir gölü ihtiva etmektedir. Bu gölün genişliği 21 kilometre olup uzunluğu 23 km'dir ve Türkiye'nin en büyük suni gölü olma özelliğine sahiptir. Ayrıca Avrupa ve Asya'nın en büyük toprak barajıdır.

1951 yılı itibariyle sağ sahilde yaklaşık 18.000 hektar olan bir arazinin sulanması gayesiyle şebeke kurulmuştur. Buna rağmen sulama şebekesine bölge çiftçisi yeterli ilgiyi göstermemiştir. Tarlalarının başına kadar su getirildiği halde Adana çiftçilerinin Ege'deki çiftçilerin aksine sulu tarıma ilgi göstermemeleri çeşitli nedenlere bağlanmıştır. Bu sebepler; kültürel, hukuki ve idari ve teknik mevzuat olarak ifade edilmiştir. Adana çiftçisinin kuru ziraata alıştığı belirtilerek sulu ziraatın faydası hakkında bilgisi olmadığı aktarılmıştır. Sulama yapıldığı takdirde toprağı çoraklaştırmak, masrafı artırmak, tarlayı yormak gibi yanlış kanaatlerin de hâkim olduğu belirtilmiştir.

Barajla birlikte 7 milyonluk bir masrafla Seyhan Nehri yatağı çevresinde bir seddeleme yapılacaktır. Yine barajla paralel olarak 128.000 hektar genişliğinde bir sulama şebekesi meydana getirilecekti. Barajla ilgili olarak Adana, Mersin ve Tarsus şehirlerinin elektrik şebekeleri yapılacak ve bunların tesis masrafları takriben 13 milyon lira idi.

Baraj tesisin yapılması için 25 milyon doların gerekli olduğunu söyleyen barajın mühendisi Süleyman Demirel, Türkiye'nin böyle bir kaynağının olmadığını dolayısıyla bunun için borçlanmak gerektiğini dile getirmiştir. Barajların finansmanında, bilhassa Seyhan Barajı'nın finansmanında Marshall yardımlarından yararlanıldığı dönemin Maliye Bakanı tarafından da açıklanmıştır.

Demokrat Parti Seyhan Milletvekili Reşad Güçlü 1951 yılı bütçe görüşmelerinde Seyhan Barajı'nın bölgeye ve ülkeye sağlayacağı yararları bahsederek memleket için, hayati ehemmiyeti bulunan bu ve diğer mevzuların biran evvel tahakkuk etmesi için hükümetin elinden gelen gayreti esirgememesi gerektiğini ifade etmiştir.

Bayındırlık Bakanı Kemal Zeytinoğlu 1951 yılı bütçe görüşmelerinde Seyhan projesinin etütlerinin ABD'nin müşavir firmalarından birisine hazırlatıldığını dile getirmiştir. Baraj ve hidroelektrik tesislerinin inşası için yaklaşık 20 milyon dolar dış krediye ihtiyaç olduğunu bu meblâğın temini için Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankasına müracaat edildiğini söylemiştir. Bankanın Türkiye'ye heyetler göndererek projeyi teknik ve ekonomik bakımlardan tetkik ettirdiğini ve söz konusu projeyi finanse etmeyi esas itibariyle uygun bulduğunu aktarmıştır. Heyetin raporu henüz alınmadığından banka ile Seyhan Barajı'nın finansmanı mevzuunda yapılmakta olan görüşmelerin sonuçlanmadığını ifade etmiştir. Zeytinoğlu, hükümetin başka kaynaklardan da proje için gerekli dış krediyi temin etmeye yönelik temaslar yaptığını belirtmiştir.

Seyhan Barajı ve elektrik tesislerinin yapımında uygulanacak hususlar Bakanlar Kurulunca 16 Şubat 1952 de kararlaştırılmıştır. Bakanlar Kurulu kararıyla 7 Mart 1952'de Seyhan Barajı'nın finansmanı için Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankası ile görüşmeler yapmak üzere heyet görevlendirilmiştir. Yapılan son müracaat üzerine banka, silolar, limanlar, Seyhan barajı ve santrali projelerinin kendisi tarafından finanse edilmeye değer olduğunu belirterek prensip itibariyle kabul ettiğini, silolar ve limanlar için müzakerelere başlamaya hazır olduğunu belirtmiştir.

Seyhan Barajı'nın finansmanı için Washington'da yapılacak müzakerelere; Washington Büyükelçisi Feridun Cemal Erkin başta olmak üzere Maliye ve Bayındırlık Bakanlığından üst düzey önemli isimler iştirak etmiştir. Türk heyeti Washington'a hareket etmiş ve 14 Mart 1952'de müzakereler gerçekleşmiştir. İlk gün banka merkezinde yapılan genel toplantıda Seyhan projesinin teknik, ekonomik, mali ve idari sahaları hakkında bankanın önceden gayri resmî şekilde bildirmiş olduğu sorular hakkında Türk heyetinin resmi mütalaasının açıklanması istenmiştir. Bu hususta hazırlanmış İngilizce rapor 17 Martta bankaya sunulmuştur.

Görüşmeler sonucunda mutabık kalınan kredi anlaşması ile buna bağlı ekleri imzalamak üzere Bakanlar Kurulunun 6 Haziran 1952 tarihli Kararnamesi ile Washington Büyükelçisi Feridun Cemal Erkin'e yetki verilmiştir. Anlaşma ve ekleri Büyükelçi Feridun Cemal Erkin tarafından 18 Haziran 1952 tarihinde 25 milyon 200 bin dolarlık anlaşma imzalanmıştır. Bu Anlaşma gereğince Banka hükümete Seyhan Projesinin dış finansmanında kullanılmak üzere bu miktardaki parayı veya muadili yabancı dövizini 25 sene vade ile borç vermeyi kabul etmiştir. Projenin iç finansmanı için gerekli olan geri kalan tahsisatın ise kısmen Genel Bütçeden Bayındırlık Bakanlığına verilecek ödenekler ve kısmen de hususi sermaye tarafından teşkil edilen Çukurova Elektrik Türk Anonim Ortaklığı tarafından temin edileceği kararlaştırılmıştır. Böylece memleket ekonomisinde önemli bir rol oynayacak olan Seyhan projesi genel bütçeye hemen hemen hiçbir külfet olmadan gerçekleşmiş olacaktır. Seyhan Barajı Hidroelektrik tesislerinin 1956 ilkbaharında tamamlanacağı ve 1956 Mart'ında işletmeye açılacağı bilgisi verilmiştir. Anlaşma gereğince borcun ilk taksiti 1 Nisan 1957'de son taksiti ise 1 Nisan 1977 tarihi olacak şekilde belirlenmiş ve altışar aylık periyotlar şeklinde ödenmesi planlanmıştır.

Anlaşma ve eklerinin onanması hakkındaki kanun tasarısını görüşmek üzere Dışişleri, Bayındırlık, Maliye ve Bütçe komisyonlarından üçer kişi ayrılması suretiyle bir geçici komisyon kurulması kararlaştırılmıştır. Geçici Komisyon sözcüsü Konya milletvekili Himmet Ölçmen 1952 yılı bütçe görüşmelerinde söz konusu inşaatın takriben yüz milyon liraya mal olacağını ve inşaatın iç ve dış finansman ile takviye edilmiş bulunduğunu dile getirmiştir. Seyhan milletvekili Cezmi Türk şahsı ve Türkiye Köylü Partisi adına bu büyük hidroelektrik santralının ilk etütlerini yaptıran geçmiş idareye ve aynı zamanda Başbakan Adnan Menderes'e de teşekkürlerini iletmiştir. Cezmi Türk ayrıca Seyhan Barajı sayesinde Seyhan arazisinin en çok 1/3'ünü teşkil etmekte olan Çukurova'nın sulaması ve elektrik işlerini sağlayacağını ifade etmiştir.

Bayındırlık Bakanı Kemal Zeytinoğlu da konuya dair Mecliste yaptığı konuşmada Seyhan projesinin tahakkuku için müzakerelerin neticelendiğini ve borç mukavelesinin imzalandığını bildirmiştir. Neticede Seyhan Barajı'nın finansmanı için akdedilen 18 Haziran 1952 tarihli Anlaşma ve ekleri onanmıştır. Seyhan Barajı'nın finansmanı hakkındaki tasarıya 260 milletvekili iştirak etmiştir, ret ve çekimser oy verilmeyen kanun tasarısı Meclis'te görüşülerek 20 Haziran 1952'de 260 oyla kabul edilmiştir.

Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankasıyla yapılan görüşmeler sonucunda anlaşma sağlanması üzerine, ilgili bakanlıklar, baraj inşaatının gereği olan faaliyetlere başlamışlardır. Bu inşaatı idare etmek üzere Bayındırlık Bakanlığında hususi bir büro tesis edilmiştir. Özellikle uzmanlardan oluşan bu büro, ilk iş olarak Bayındırlık işlerinde mevcut uluslararası kaidelere uyarak, bu baraj için bir müşavir mühendislik firmasıyla anlaşmıştır. Bu firma barajın inşaatına ait projeyi hazırlamaya başlamıştır. Projeler tamamlanır tamamlanmaz barajın inşaatına başlanması hedeflenmiştir.

Çukurova'nın hayatında önemli bir değer olan Seyhan Barajı, Adana'nın takriben 8 km kuzeyinde ve Seyhan Nehri üzerinde inşa edilmiştir. Seyhan Baraj projesi Çukurova'da 85.000 hektar arazinin taşkından korunması ve 144.000 bin hektar arazinin sulanmasını temin etmek amacıyla tesis edilmiştir. İnşa edilecek santralle 54.000 kw güç ile senede 284.000.000 kwh enerji elde edilebilmesi planlanmıştır. Bu enerjile Adana'da sanayi ile birlikte şehir ve kasabaların ihtiyaçlarının karşılanması amaçlanmıştır. Baraj ve hidroelektrik tesislerinin yüz küsur milyon liraya mal olması ve üç yılda tamamlanması hedeflenmiştir. Proje, Adana civarında Seyhan Nehri üzerinde bir baraj, bir hidroelektrik enerji üretimi santrali, enerji taşıma hatları ve taşkın önleme ve sulama tesislerinden meydana gelen çok yönlü bir proje idi. Baraj bir enerji santrali ile dolu savağı haiz toprak bir bentten meydana gelecekti. Tepe kotu deniz seviyesinden 70 metre yükseklikte olan barajın yüksekliği temelden itibaren 57 metre ve nehir yatağı dibinden itibaren yaklaşık 50

metre ve uzunluğu da takriben 1568 metre olacaktı. Adana Ovası'nı taşkından korumak için yardımcı bir sedde sistemi ikmal edilecekti.

Barajdan elde edilecek elektrik enerjisinin nakledilmesi, elektrik üretim ve dağıtım işlerinin satın alınması gibi işlerle uğraşmak amacıyla merkezi Adana'da olmak üzere 50 yıl süre ve 16 milyon Türk lirası sermayeyle 20 Kasım 1952'de "Çukurova Elektrik Türk Anonim Ortaklığı"nın kurulmasına izin verilmiştir. Seyhan Barajı Hidroelektrik Santralinden elektrik enerjisi üretimi ve bu enerjinin satışı imtiyazı Bayındırlık Bakanlığının 13 Nisan 1953 tarihli ve 3483 sayılı yazısı üzerine 25 Haziran 1953 de Çukurova Elektrik Türk Anonim Şirketine devredilmesine karar verilmiştir.

17 Temmuz 1953 de Seyhan Barajı inşaatı ihale edilmiştir. TBMM Reisi Refik Koraltan, Başbakan Adnan Menderes, Bayındırlık Vekili Kemal Zeytinoğlu imza törenine katılmışlardır. Santralin inşasına Çukurova Elektrik TAŞ, 16 milyon liralık bir sermaye ile dâhil olmuştur. Barajın inşasını Amerikan Morrison Firması ile Garanti Bankası ortaklarından Garanti İnşaat, kontrol görevini de Knappen Tippetts firması üstlenmiştir. Bayındırlık Bakanlığı Su İşleri Reisliği, baraj inşasında kullanılmak üzere 10 milyon lira tutarında kamyon, vagon, taş kırma makinesi ve çeşitli kazıcılar sipariş etmiştir.

Çukurova Elektrik Türk Anonim Şirketi ile Bayındırlık Bakanlığı arasında imtiyaz sözleşmesi ise 26 Ağustos 1953'te imzalanmıştır. Çukurova Elektrik TAŞ Ortaklığı ile Bayındırlık Bakanlığı arasında Seyhan Hidroelektrik Tesislerini işletmek amacıyla tesis edilen ve 26 Ağustos 1953 tarihinde imzalanan sözleşmeye göre, ortaklık ile hidroelektrik santralinden üretilen enerjiyi Çukurova Bölgesindeki belediyelere ve 500 kilowattı geçen tüketicilere toptan satma imtiyazı elde edilmiştir.

Seyhan Barajı ve hidroelektrik tesislerinin temel atma töreni ise 25 Ekim 1953'te gerçekleşmiştir. Törende TBMM Reisi Refik Koraltan, Başbakan Adnan Menderes, Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü, Tarım Bakanı Nedim Ökmen, Bayındırlık Bakanı Kemal Zeytinoğlu başta olmak üzere gazeteciler ve kalabalık bir vatandaş kitlesi katılmıştır. Bayındırlık Bakanı Kemal Zeytinoğlu, Seyhan Barajı'nın temel atma merasimi dolayısıyla bir konuşma yapmıştır. Daha sonra Refik Koraltan ve Adnan Menderes temele ilk toprağı atmışlardır. Kaba inşaat işlerinin Ekim 1955 tarihine kadar tamamlanacağı ve 1956 yılı Martına kadar türbinlerin montajının bitirileceği ve bu şekilde 1956 Haziranında da elektrik verilmesine başlanacağı bildirilmiştir.

1954 yılı bütçe raporunda da uluslararası bankadan alınan 25,2 milyon dolar ile Seyhan Barajı inşaatı için gerekli olan bütün makineler ve malzemenin satın alındığı ve bir Amerikan firması ile bendin inşası için mukavele akdedilerek inşaatın fiilen başladığı belirtilmiştir.

Seyhan Barajı yapımı sonrası göl altında 90 bin dönüm arazi, 5 köy ve iki çiftlik kalmıştır. Başbakanlık tarafından "Seyhan Barajı ve hidroelektrik tesisleri sahasına giren bazı köy arazilerinin istimlakı" konulu kararnamede Çukurova'ya taşkın sulardan korumak, sulamak, bol ve ucuz elektrik enerjisine kavuşturmak amacıyla Seyhan Nehri üzerine Adananın sekiz kilometre güneyinde inşasına karar verilen Seyhan Barajı ve Hidroelektrik tesisleri sahasına giren Seyhan vilayetine bağlı Gübe, Kurttepe, Balcalı, Menekşe, Bayramhacılı, Kaslılar ve Dörtler köyleri sınırları içinde bulunan ve sahiplerinin adlarıyla cins, miktar ve hudutları ilişik 14 parça plan ve cetvellerde gösterilen (45.000) dönümlük arazinin istimlakinde umumi faydalar bulunduğu belirtilmiştir. Bayındırlık Bakanlığının isteği ve İçişleri Bakanlığının 13/2/1954 tarihli yazısı üzerine herkesin yararına olmak üzere istimlak kararnamesinin 2'nci maddesine uygun olarak Bakanlar Kurulu tarafından 10/3/1954 tarihinde kararlaştırıldığı bildirilmiştir.

1955 senesi Kasım ayından başlayarak Seyhan Barajı'nın arkasındaki gölün su ile doldurulması planlanmıştır. Bu doğrultuda başka yere nakledilmesi gereken halkın daha adil koşullarda yerleşmeleri ve toprak sahibi olmalarını temin etmek amacıyla bir kanun tasarısı hazırlanmıştır.

Tasarının Meclis görüşmelerinde Gaziantep Milletvekili Süleyman Kuranel Seyhan Barajı'nın 1953'te ihale edildiğini, aradan 22 ay geçtikten sonra 1955 yılında baraj nedeniyle sular altında kalacak 125.000 dönüm arazinin istimlâkine ait kanunun geç getirildiğini ve bu işte ihmal olduğunu belirtmiştir. Bayındırlık Bakanı Kemal Zeytinoğlu ise bu eleştiriye bu kanunu getirmeye mecbur olmadıklarını vazifenin üstünde bir iş yaparak vatandaşın hukukunu daha fazla düşünerek bu kanunu getirdikleri cevabını vermiştir. TBMM görüşmelerinde, nakledilecek vatandaşlara verilecek yerler, inşa edilecek evler ve verilecek topraklar gibi sorunlar gündeme gelmiştir. Bayındır Bakanı Zeytinoğlu, tasarı nedeniyle yerinden edilen halka toprak verileceğini, hükümetçe gerekli yardımın kendilerine yapılacağını ve baraj gölü nedeniyle yolsuz kalan yerleşim bölgeleri için yeni yolların inşa edileceğini açıklamıştır.

Cumhuriyet Halk Partisi Malatya Milletvekili Kâmil Kırıkoğlu barajın 17 Nisan 1955 tarihinde kapatılması dolayısıyla sular altında kalan ekili arazi sahiplerinin zarar ve ziyanının ne kadar olduğu ve zararın karşılanıp karşılanmadığına dair Bayındırlık Bakanı'na soru yöneltmiştir. Bakan Zeytinoğlu, millî servet ve enerji ziyanı olmadığını tam aksine barajın erken ikmalî neticesinde elde edilecek menfaatin çok büyük olduğunu söylemiştir. Zeytinoğlu, Seyhan Barajı inşaatının yalnız enerji bakımından, günlük 100-150 bin lira fayda temin ettiğini, Seyhan Barajı inşasının ikmalinden sonra, yani gölün teşekkülünden sonra taşkınları önlemek suretiyle yıllık 6-10 milyon lira değerinde bir fayda sağlanacağını ve barajın inşasından sonra vücuda getirilecek sulama ile yıllık 85 milyon liralık bir kazanç elde edileceğini belirtmiştir.

1955 yılının ortalarında artık barajın bitişinden söz edilmeye başlanmıştır. Barajın bitmesiyle Çukurova selden kurtulacak, sulama işi hallolacak ve aynı zamanda bölge bol ve ucuz enerjiye kavuşacaktı. Nafia Vekili Kemal Zeytinoğlu Seyhan Barajı'nın 1956 yılının Mart ayında bitirilmesinin planlandığını duyurmuştur. 1956 Şubat'ında inşaat büyük oranda tamamlanmıştır. 22 Şubat 1956'da inşaatı tamamlanan Seyhan Barajı'nın kapakları açılmış ve Seyhan Nehrine tekrar su verilerek baraj filen faaliyete başlamıştır. 8 Mart 1956 tarihi itibarıyla baraj derinliği 40 metreye yaklaşmış ve alanda biriken su miktarı 800 milyon m<sup>3</sup> 'e erişmiştir. Seyhan Barajı ve Hidroelektrik Santralinin açılış töreninin 8 Nisan 1956 günü yapılması kararlaştırılmıştır.

Dönemin basınında çıkan haberlerde konuya dair Adana'da bir bayram havasının hâkim olduğu açılış öncesinde binlerce üretici ve on binlerce şehir ve köylünün beklediği suyun Adana'ya kuvvet olacağı bildirilmiştir. Adana caddelerini süsleyen taklar üzerinde 'Toroslardan Akdeniz'e Kadar: Huzur, Bereket, Servet', bir başka bir dövizde '8 Nisan İstikbaldeki Sayısız Bayramlarımızın Müjdesidir' şeklinde ifadeler yer verilmiştir. Adana'ya tesisin açılışı için Gaziantep, Maraş, Mardin, Kayseri, Konya, Sivas illerinden partili heyetlerin geldiği aktarılmıştır. Açılışa Cumhurbaşkanı Celal Bayar ile Başbakan Adnan Menderes'in de katılacakları duyurulmuştur. Barajla birlikte açılmaya başlayacak olan hidroelektrik santrali ile Adana'da kilowatı 41 kuruş olan elektrik vatandaş lehine yapılan bir indirimle 15 kuruş olmuştur. Seyhan Barajının açılış töreni münasebetiyle dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes Adana meydanında 30 bin kadar olduğu tahmin edilen bir kalabalık karşısında konuşma yapmıştır. Adana için bir afet olan Seyhan suyunun yeni barajla faydalı bir hale sokulması Çukurova'da bütün vatandaşlar tarafından sevinçle karşılanmıştır.

Maliye Bakanı Hasan Polatkan 1957 yılı bütçe görüşmelerinde Seyhan Barajı'nın sağladığı faydalar üzerine konuşmuştur. Polatkan; 8 Nisan 1956 da işletmeye açılmış olan Seyhan barajının 140 milyon liraya mal olduğunu ve

barajın temin ettiği feyezana kontrolü sayesinde yılda ortalama 6,5 milyon liralık zararın önlediğini belirtmiştir. Polatkan ayrıca 144 bin hektar arazinin sulanmasından dolayı yıllık gelir artışının asgari bir hesaplama ile 84 milyon liraya denk geldiğini ifade etmiş ve tesislerin yılda 284 milyon kilowatt saat enerji üretme kapasitesine sahip olduğunu söylemiştir. 1958 yılı bütçe görüşmelerinde Bütçe Encümeni adına söz alan Şevki Erker, Seyhan Barajı ile ilgili olarak mukaveleler yolu ile barajın ucuza mal olduğunu ve kısa zamanda yapıldığını belirtmiştir. Erker barajın memlekete büyük bir kazanç temin ettiğini “daha ucuza mal edilebilir miydi?” yönündeki soruların yapılan işteki menfaatleri görmezden gelmek anlamına geldiğini söylemiştir.

Seyhan Barajı 974 günde inşa edilmiştir. Barajla birlikte hidroelektrik santrali 140 milyon liraya mal olmuştur. Baraj, 40 ticari mukavele yapılmak suretiyle tamamlanmıştır. Amerikan International Engineering Company INC Firmasına Bayındırlık Bakanlığı tarafından söz konusu proje hazırlanmıştır. Türkiye'nin 5 büyük barajından biri olan ve 106 milyon lirası iç, 321 milyon lirası dış ödeme olmak üzere toplam 427 milyon liraya mal olan, 54 bin kilowatt gücündeki Seyhan Barajı ve Hidroelektrik Santrali 284 milyon kilowatt enerji üretme gayesiyle 8 Nisan 1956 günü hizmete açılmıştır. Seyhan Baraj projesinin temelleri Cumhuriyet Halk Partisi döneminde atılmış ancak hayata geçirilememiş, Demokrat Parti zamanında proje geliştirilerek tamamlanmıştır. Böylece Türkiye’de yapılan yatırımlara Seyhan Barajı ve Hidroelektrik Santrali İnşası Projesi ile yeni bir yapı daha eklemiştir.

## **Özlem YILDIRIM KIRIŞ**

### **KAYNAKÇA**

#### **Arşiv Belgeleri**

#### **T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi**

Fon: 30.1.0.0, Kutu:50, Gömlek:301, Sıra:7.

Fon: 30.10.0.0, Kutu:117, Gömlek: 818, Sıra:38.

Fon: 30.10.0.0, Kutu:117, Gömlek:819, Sıra:1.

Fon: 30.10.0.0, Kutu:117, Gömlek:821, Sıra:17.

Fon: 30.10.0.0, Kutu: 118, Gömlek:834, Sıra:4.

Fon: 30.1.0.0, Kutu:74, Gömlek:469, Sıra:3.

Fon: 30.1.0.0, Kutu:53, Gömlek:316, Sıra:3.

Fon: 30.1.0.0, Kutu:50, Gömlek:301, Sıra:7.

Fon: 30.1.0.0, Kutu:74, Gömlek:467, Sıra:11.

Fon: 30.18.1.2, Kutu: 128, Gömlek:13, Sıra:13.

Fon: 30.18.1.2, Kutu: 128, Gömlek: 18, Sıra:10.

Fon: 30.1.0.0, Kutu:74, Gömlek:469, Sıra:4.

Fon: 30.18.1.2, Kutu:129, Gömlek:45, Sıra:18.

Fon: 30.1.0.0, Kutu:94, Gömlek:587, Sıra:11.

Fon: 30.18.1.2, Kutu:132, Gömlek:51, Sıra:16.

Fon: 30.18.1.2, Kutu:135, Gömlek:20, Sıra:8.

### **Resmî Yayınlar**

**Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, Dönem 9, Cilt 5, 25.02.1951.

**Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, Dönem:9, Cilt:16, 20.06.1952.

**Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, Dönem 9, Cilt:16, 19.06.1952.

**Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, Dönem 9, Cilt:16 20.06.1952.

**Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, Dönem 9, Cilt:16, 20.06.1952.

**Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi**, Dönem: 10, Cilt:6, 18.04.1955.

*Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem 9, Cilt 1, 14.07.1950'ye ekli 54 numaralı Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankası arasında 7 Temmuz 1950 tarihinde akdedilen Kredi Anlaşmaları hakkında Kanun tasarısı ve Geçici Komisyon raporu (1/51).

*Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, Dönem 9, Cilt 16, 20.06.1952'ye ekli 247 numaralı Seyhan barajının finansmanı için Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankası ile akdedilen 18 Haziran 1952 tarihli Anlaşma ve Eklerinin onanması hakkında kanun tasarısı ve Geçici Komisyon raporu (1/424).

**Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi**, Devre 10, Cilt 6, 20.04.1955.

**Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi**, Devre 10, Cilt 7, 09.05.1955.

**Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi**, Devre 10, Cilt 7, 09.05.1955.

**Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi**, Devre 10, Cilt 17, 20.02.1957.

**Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi**, Devre 11, Cilt 2, 26.02.1958.

*Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre 9, Cilt 28, 25.02.1954'e ekli 119 numaralı Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü 1954 yılı Bütçe kanunu lâihası ve Bütçe Komisyonu raporu (1/748).

*Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, Devre 10, Cilt 6, 18.04.1955'e ekli 240 numaralı Seyhan Barajı inşaatı dolayısıyla sular altında kalacak köy ve arazi hakkında kanun lâihası ve Muvakkat Encümen mazbatası (1/227).

### **Kitaplar ve Makaleler**

EVSİLE, Mehmet, "Demokrat Parti Döneminde Bayındırlık Faaliyetleri", **History Studies**, 13/1, Şubat 2021, s. 241 – 263.

MADENDAĞ, Gülten, **Demokrat Parti Döneminde Adana'da Gündelik Hayat**, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2018.

METE, Ömer , "Su İşleri Politikaları Çerçevesinde DP ve CHP Arasında Bir Polemik Konusu: Seyhan Barajı", **Ondokuz**



**Mayıs Üniversitesi İnsan Bilimleri Dergisi**, 3(2), December 2022: 289-329.

ÖZDEMİR, Osman N. “Çok Amaçlı Ardışık Barajların İşletilmesi”, (2001). Gazi Üniv. Müh. Mim. Fak. Der, Cilt:16, Sayı:2, ss.53-61.

US, Asım, “Adana’da Sulama Tesisatı”, Vakit, 8 Temmuz 1942.

YURTOĞLU, Nadir, “Cumhuriyet Türkiye’sinde Elektrik Enerjisi Üretimi ve Enerji Politikaları (1923-1960)”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, 2018 ; 34 (2) : 98 : 227-280.

### **Sürelî yayınlar**

“Seyhan Barajının Temel Atma Töreni Dün Yapıldı”, Milliyet, 26 Ekim 1953.

“Adana Büyük Bir Felakete Uğradı”, Son Posta, 7 Aralık 1936.

“Seyhan Taştı Adana Su Altında Kaldı”, Akşam, 8 Aralık 1936.

“Seyhan Barajı”, Akşam, 19 Eylül 1952.

“Seyhan Barajı”, Akşam, 26 Ekim 1953.

“Seyhan Barajı Bugün Açılıyor”, Milliyet, 8 Nisan 1956.

“Yılda Yedi Buçuk Milyon Liralık Zarar Önleniyor”, Akşam, 9 Nisan 1956.

22/07/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/seyhan-baraji/?pdf=6361> adresinden erişilmiştir